

Пост-фолкавая група «VIETAN», якой кіруе В. Калацэй, выступае ў штаб-кватэры ААН у Жэневе

Наш сябар Вячаслаў Калацэй

10 кастрычніка спаўняецца 50 гадоў нашаму сябру Вячаславу Калацэю, выдатнаму беларускаму культуролагу, знаўцу традыцыйнай культуры беларусаў, таленавітаму музыку, натхнёнаму збіральніку, захавальніку і папулярызатару беларускай фальклорнай спадчыны. Ён нарадзіўся ў краіне Белай вежы, яго імя сярод тых слаўтых землякоў, якімі ганарацца камяньчане. Лёсавызначальнай стала сустрэча Вячаслава з доктарам філосафскіх навук прафесарам Энгельсам Дарашэвічам, пад кіраўніцтвам якога ён напісаў і абараніў кандыдацкую дысертацыю (2000) на вельмі актуальную тэму «Традыцыйная культура беларуска-літоўскага сумежжа: структура пазнання і паводзін».

Мы пазнаёміліся з Вячаславам Віктаравічам дзякуючы выпускніцы філалагічнага факультэта БДУ Наталлі Матыліцкай, якая працавала разам з ім, і адразу адчулі, што ў асобе В. Калацэя маем аднамысніка, на чью падтрымку можна заўсёды спадзявацца. Доказам служыць яго шматгранная

дзеяснасць як загадчыка кафедры этналогіі і фальклору БДУКіМ, прадбачлівага і высокакваліфікаванага выкладчыка.

Гледзячы на гэтага хударлявага, са спілай усмешкай і мяккім ціхім голасам чалавека, мімаволі здзіўляешся, як у яго хапае сілы на ўсе тыя важныя справы, якім ён прысвяціў сваё жыццё. Вось толькі некаторыя з іх: у адных мы таксама бралі ўдзел, пра іншыя ведалі.

Дзякуючы намаганням кафедры этналогіі і фальклору БДУКіМ на чале з В. Калацэем з 2007 г. адбываецца арганізацыя і паспяховае правядзенне шырока вядомай у нашай краіне і за яе межамі штогадовай міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі «Аўтэнтычны фальклор: праблемы захавання, вывучэння, пераймання». Сярод актуальных пытанняў – нематэрыяльная культурная спадчына і яе ахова, трансфармацыя відаў і жанраў аўтэнтчнага фальклору, семантыка і міфапаэтыка традыцыйнай абраднасці, праблемы спеўнай этнафоніі, традыцыйная куль-

тура ў кнізе, адукацыйнай прасторы і аўдыявізуальнай антрапалогіі, экалогія традыцыйнай мастацкай культуры і інш. Фалькларысты БДУ рэгулярна прымаюць удзел у працы канферэнцыі. Добрай традыцыяй стала яе прысвячэнне найбольш выбітным асобам беларускай навукі, культуры і мастацтва – Энгельсу Дарашэвічу, Зінаідзе Мажэйка, Івану Луцкевічу, Уладзіміру Раговічу і інш. Нам, філолагам, прыемна адзначаць секцыю «Унёсак роду Караткевічаў у захаванне і папулярызацыю фальклору», падрыхтаваную ў 2020 г. разам з супрацоўнікамі філфака БДУ.

(Заканчэнне на стар. 3)

Наш сябар Вячаслаў Калацэй

(Заканчэнне.
Пачатак на стар. 1)

Важнай практычнай часткай канферэнцыі стаў шэраг этнаграфічных канцэртаў «Фальклор беларускай глыбіні», якія карыстаюцца нязменнай папулярнасцю ў шырокага кола гледачоў – ад студэнтаў і аматараў народных песень, музыкі і танцаў да вузкапрофільных спецыялістаў у галіне фалькларыстыкі, этнамузыкалогіі, культуралогіі.

Практычная прэзентацыя нематэрыяльнай культурнай спадчыны «Традыцыі і пераемнікі», у якой бяруць удзел носьбіты фальклору і маладыя выканаўцы, круглыя сталы, прысвечаныя абмеркаванню праблемаў вуснай народнай спадчыны еўрапейцаў у XXI ст., майстар-класы вядучых спецыялістаў у галіне ўсходнеўрапейскага фальклору, канцэрты маладзёжных фальклорных гуртоў, экскурсіі па знакавых месцах Мінска і ваколцаў – усё гэта робіць канферэнцыю найбуйнейшым у Беларусі комплексам мерапрыемстваў, прысвечаным роднаму фальклору. Матэрыялы канферэнцыі публікуюцца ў зборніку навуковых працаў з такой жа назвай «Аўтэнтычны фальклор: праблемы захавання, вывучэння, пераймання», які налічвае ўжо 14 выпускаў.

Вячаслаў Віктаравіч, валодаючы рознабаковым талентам навукоўцы, арганізатара і творчага чалавека, стаў для нас незаменным дарадцам і надзейным

калегам у супольнай працы. Дзякуючы яму нарадзілася і рэалізавалася нямала каштоўных ідэяў і праектаў. Ён з'яўляецца сустаршынём Рэспубліканскага дыскусійна-аналітычнага клуба «Cogito», заснаванага ў 2010 г. Сярод членаў клуба – фалькларысты, літаратуразнаўцы, культурологі, гісторыкі, мастацтвазнаўцы з БДУ, БДПУ, БДУКіМ, ГДУ, НАН РБ. Удзельнікам клуба аб'ядноўвае імкненне дайсці да сутнасці разнастайных праблемаў фальклору і традыцыйнай духоўнай культуры, якая адыгрывае важную ролю ў патрыятычным і культурным выхаванні, садзейнічае гуманізацыі грамадства, адраджэнню яго маральных ідэалаў, развіццю грамадскай свядомасці і нацыянальнай самасвядомасці.

Наша супрацоўніцтва з В. Калацэем, цудоўным чалавекам, таленавітым маэстра, выдатным педагогам-выкладчыкам, удумлівым даследчыкам-фалькларыстам працягваецца амаль дваццаць гадоў. За гэты час было зроблена шмат: мы разам рэалізоўвалі сумесныя праекты, вырашалі навуковыя задачы, ладзілі канферэнцыі, навукова-метадычныя семінары і круглыя сталы, дапамагалі адно аднаму ў рэцэнзаванні вучэбных праграмаў і дапаможнікаў. Так, напрыклад, Вячаслаў Віктаравіч быў мэдэратарам семінара «Сучасная фалькларыстыка, міфалогія, этналогія: пазітыўныя, негатыўныя і супярэчлівыя вектары руху» (БДУ, 2013) і інш.

На жаль, нам не давалася прысутнічаць на дударскіх этнадыскаціках, арганізатарам якіх быў В. Калацэй (2001 – 2005), але мы мелі гонар прымаць на нашым факультэце яго гурт «VIETAN», што адкрываў юбілейныя Шырмаўскія чытанні. Фалькларысты БДУ вельмі любілі і паважалі разумнага чалавека прафесара Э. Дарашэвіча, які не адзін раз наведваў нашы мерапрыемствы, у прыватнасці круглы стол, прысвечаны фалькларысту Льву Барагу, а на канферэнцыях узначальваў працу навуковай секцыі. Выступаў перад філолагамі і Аляксеем Рагуля. Мы пераканаліся ў тым, што для студэнтаў-філфакаўцаў сталі незабыўнымі творчыя сустрэчы з выкладчыкамі кафедры этналогіі і фальклору этнаспявачкай Н. Матыліцкай, Таццянай Пладуновай і яе класам, які таленавіта ўзнавіў некаторыя этапы беларускага вяселля і Калыдаў. Мы асабліва ўдзячныя этнахарэографу Міколу Козенку: перад фальклорнай практыкай ён на грамадскіх пачатках правёў майстар-класы з нашымі першакурснікамі. І гэта толькі малая частка агульных справаў і сустрэчаў.

Адным з праектаў стаў вучэбна-метадычны дапаможнік «Песні “стралы”. Русальныя песні» (Мінск, 2015) з серыі «Лакальна-рэгіянальныя парадыгмы беларускага фальклору», дзе кафедру этналогіі і фальклору прадстаўляла Настасся Гулак і выпускніца кафедры Ірына Глушчэ. І ўжо здаецца заканамерным з'яўленне другога сумеснага праекта – калектыўнай манаграфіі «Цень стралы: культурныя і вербальныя коды традыцыі» (Мінск, 2018), з якой распачалася серыя «Інтэгрэтыўная фалькларыстыка». Аўтарамі ідэі выступілі дацэнт БДУ Рыма Кавалёва і дацэнт БДУКіМ В. Калацэй: разам яны з'яўляюцца і ўкладальнікамі, і навуковымі рэдактарамі выдання. Дзякуючы іх намаганням, у гэтай манаграфіі вынікі сваіх навуковых распрацовак апублікавалі і міжнародна вядомыя, і маладыя даследчыкі. У кнігу ўвайшлі матэрыялы, прысвечаныя абраду ваджэння і пахавання «стралы», які штогод ладзіцца на Ушэсце ў шэрагу сумежных гісторыка-этнаграфічных рэгіёнаў Беларусі, Расіі і Украіны. У Беларусі «Страла» афіцыйна ўключаная ў спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў краіны. У прадмове Вячаслаў Віктаравіч падкрэсліў важнасць працы, якая дазволіла ўпершыню

абагульніць думкі філосафаў, філолагаў, культурологаў, мастацтвазнаўцаў, краязнаўцаў і антрапалагаў па праблемах гэтай нематэрыяльнай праявы творчасці чалавека. Навуковец адзначыў, што назва для серыі абраная невыпадкова. Па словах даследчыка, традыцыйныя з'явы ў XXI ст. магчыма вывучаць «выключна з дапамогай інтэгрэтыўнай фалькларыстыкі». Цалкам згодныя са словамі В. Калацэя, што «апеляцыя да інтэгрэтыўнай фалькларыстыкі – патрэба часу. Відавочна: фальклор як частка нематэрыяльнай культурнай спадчыны чалавецтва – самадастатковая і актыўная антрапатычная (чалавечая па месце і форме самаэксплікацыі) сістэма, скіраваная на самазахаванне. Сістэма, якая ўплывае на шэраг з'яваў рэчаіснасці, у тым ліку на яе рэпрэзентацыі і аналіз у афіцыйнай навуцы. Без уліку гэтага навуковы аналіз якой заўгодна фальклорнай праявы, у тым ліку, абраднасці ваджэння і пахавання “стралы”, рызыкуе быць неаб'ектыўным і павярхоўным». Як заўсёды, В. Калацэй прадэманстраваў узорны падыход да вырашэння праблемы, даў сур'ёзную метадалагічную падказку даследчыкам.

Адметная рыса В. Калацэя як кіраўніка кафедры – актыўная творчая пазіцыя. Мы вельмі ўдзячныя лёсу за магчымасць супрацоўнічаць з ім, атрымліваць яго дапамогу, адчуваць падтрымку. На кафедры этналогіі і фальклору нас, фалькларыстаў-філолагаў, асабліва ўразілі змест вучэбнага працэсу і яго метадычнае забеспячэнне. Яе загадчык не адзін раз шчыра прызнаваўся, што ў дадзеным выпадку ён абапіраўся на канцэпцыі Э. Дарашэвіча і З. Мажэйка, якая адной з першых узяла пытанне аб экалогіі мастацтва вуснай традыцыі. Арыентуючыся на вопыт выкладання фальклору ў Цыркунбалтыйскім рэгіёне, нашыя калегі практычна ўкаранілі ў сучасны вучэбны працэс актуальную мадэль працы з фальклорам. Калі філолагі слухаюць курс «Фалькларыстыка», а летам праходзяць фальклорную практыку ў родных мясцінах, то студэнты-этнафоназнаўцы пачынаюць навучанне з экспедыцыйнага азнаямлення з абраным мясцовым матэрыялам. Яны пераймаюць традыцыю выключна метадам дэманстратыўнай антрапатыкі – «з голасу на голас» і ўрэшце адраджаюць вывучаны абрад як дыпломны праект. Тым самым выпускнікі кафедры этналогіі і фальклору, з'яўляючыся ўнікальнымі спецыялістамі,

маладымі носьбітамі аўтэнтычнай спеўнай традыцыі, не толькі цалкам «упісваліся» ў сацыякультурную практыку, але станавіліся яе рухавікамі.

Нельга было не заўважыць, што ў адрозненне ад філалагічных традыцыяў кафедры этналогіі і фальклору пад кіраўніцтвам В. Калацэя замацавала свае пазіцыі, акрамя іншага, у якасці кафедры практычнай фалькларыстыкі, набыла грамадска-арыентаваную форму. Цяжка пералічыць усе формы ўнёску кафедры ў адраджэнне вялікай колькасці рэгіянальных абрадаў і спеўных стыляў. Разам з калегамі мы радуемся таму, што іх праца адзначаная дыпламам ЮНЕСКА «За захаванне нематэрыяльнай культурнай спадчыны», што зусім нядаўна, у 2017 г., выпускнікі-этнафоназнаўцы выступалі ў штаб-кватэры ААН у Жэневе ў складзе пост-фолкавай групы «VIETAN», якой кіруе В. Калацэй.

Кафедра не засталася ўбаку ад школьнай адукацыі. Наколькі нам вядома, быў распрацаваны шэраг праграмаў для факультатываў дысцыпліны «Музыка. Беларускі музычны фальклор».

Напрыканцы дазвольмі сабе працітаваць выказванні студэнтаў-філолагаў аб фальклору і іх стаўленні да яго лёсу: «Не хачу, каб фальклор знік» (Марына Верабей), «Мы згубім сувязь з мінулым» (Бажэна Мацюк), «Як тады выхоўваць дзяцей?» (Алена Налецка), «Страціўшы свой фальклор, разам з ім мы страцім сваю мову... перастанем быць нацыяй» (Таццяна Горбель), «Гэта будзем не мы» (Яна Селюжыцкая). І апошняе. Кафедра этналогіі і фальклору далучылася да падрыхтоўкі нумароў электроннага фальклорна-этнаграфічнага і літаратурна-мастацкага альманаха «Дзёмухавец».

Сёння мы рады магчымасці павіншаваць нашага сябра Вячаслава Віктаравіча Калацэя з днём нараджэння.

Шаноўны дружа!

Шчыра віншваем з нагоды слаўнага юбілею! Зычым здароўя, дабрабыту і поспехаў ва ўсіх справах! Спадзяемся, што талент збіральніка, музыкі, выкладчыка, даследчыка, арганізатара будзе натхняць яшчэ не адно пакаленне вашых удзячных вучняў і калег і стане ўрадлівай глебай для новых адкрыццяў!

Vivat, Вячаслаў!

Фалькларысты БДУ

ГА «Беларускі фонд культуры» і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» шчыра далучаюцца да віншаванняў сябра Рады нашай грамадскай арганізацыі Вячаслава КАЛАЦЭЯ.

